

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.7.5>

УДК 33.101

О. В. Мосієнко,

к. е. н., доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6148-2018>

М. Ф. Плотнікова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму, Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2852-3009>

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ БРЕНД-МЕНЕДЖМЕНТУ,
ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ТУРИЗМУ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГО-
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД**

O. Mosienko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory,

Intellectual Property and Public Administration,

Polissia National University, Zhytomyr

M. Plotnikova,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economy,

Entrepreneurship And Tourism, Polissia National University, Zhytomyr

**INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF BRAND MANAGEMENT,
ENTREPRENEURSHIP AND TOURISM AS A BASIS FOR ECOLOGICAL,
SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES**

Дослідження розвитку територіальних громад доводять, що бренд-менеджмент територій, становлення підприємництва та туризму на тлі тенденцій доекологізації та сталого розвитку наразі стають потужним каталізатором суспільно-економічних змін, спричиняють вплив на рішення органів місцевого самоврядування та державної влади. Дизайн-методологія, проектний та контекст-аналіз продемонстрували соціальні наслідки розвитку спільних проєктів та програм, академічну підтримку, ініціювання появи платформ обміну інформацією, практикування дискусій щодо взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування. Домінуючі наразі моделі господарювання піддають суспільство значному ризику стримування зростання внаслідок використання природного капіталу та підриву цілого спектру економічно важливої системи. Щоб уникнути занепаду необхідно впроваджувати нові моделі виробництва і споживання, а також принципово інші підходи до визначення поняття «зростання», «розвиток» та їх вимірювання. Пріоритет зеленої інфраструктури, енергоефективність, багатооборотність, інвестиції в «зелені» робочі місця та інновації спираються на можливості цифрових технологій і допомагають знаходити ефективні рішення на основі використання природних ресурсів й просування верховенства права. Впровадження нових технологій поєднується з підвищенням обізнаності громадськості, формуванням попиту на екологічно чисті продукти харчування як механізм прискорення переходу до стійкої політичної, продовольчої, економічної, соціальної системи, орієнтованої на неспричинення негативного впливу на навколишнє середовище, відновлення біорізноманіття, зменшення негативних наслідків зміни клімату, забезпечення громадського здоров'я, продовольчої безпеки, доступного харчування; справедливої економічної віддачі, підвищення конкурентоспроможності галузей суспільного сектору. Вказана стратегія сприяє зниженню надмірної експлуатації природних ресурсів, нераціональному використанню землі на інших ресурсів, поширенню інвазивних чужорідних видів тощо), а також забезпеченню збереження біорізноманіття як складової частини світоглядної філософії (загальної стратегії зростання).

Research on the development of territorial communities proves that the brand management of territories, the formation of entrepreneurship and Tourism against the background of trends in pre-ecology and sustainable development, now become a

powerful catalyst for socio-economic changes and influence the decisions of local self-government and state authorities. Design methodology, project and context analysis demonstrated the social consequences of the development of joint projects and programs, academic support, initiation of information exchange platforms, practice of discussions on interaction between state and local authorities. The currently dominant economic models expose society to a significant risk of curbing growth due to the use of natural capital and undermining the entire spectrum of the economically important system. To avoid decline, it is necessary to introduce new models of production and consumption, as well as fundamentally different approaches to defining the concept of "growth", "development" and their measurement. The priority of green infrastructure, energy efficiency, multi-turn, investment in green jobs and innovation build on the capabilities of digital technologies and help to find effective solutions based on the use of Natural Resources and the promotion of the rule of law. The introduction of new technologies is combined with raising public awareness, forming demand for environmentally friendly food products as a mechanism for accelerating the transition to a sustainable political, food, economic, social system focused on non-causing negative impact on the environment, restoring biodiversity, reducing the negative effects of climate change, ensuring public health, food security, affordable food; fair economic returns, increasing the competitiveness of public sector sectors. This strategy contributes to reducing the overexploitation of Natural Resources, the irrational use of land on ingich resources, the spread of invasive alien species, etc.), as well as ensuring the preservation of biodiversity as an integral part of the worldview philosophy (overall growth strategy).

Ключові слова: *бізнес-проект, бренд-менеджмент, інноваційні технології, підприємництво, соціально-економічний розвиток, територіальні громади, туризм.*

Keywords: *business project, brand management, innovative technologies, entrepreneurship, socio-economic development, territorial communities, tourism.*

Постановка проблеми. Політика зеленого відновлення територіальних громад передбачає стратегічне планування мережі природних і напівприродних територій через низку управлінських рішень з широким набором екосистемних

послуг, таких як очищення і збереження води, пом'якшення наслідків повеней, поліпшення якості повітря, скорочення енергоспоживання, створення місць для відпочинку, розробка заходів боротьби зі зміною клімату та адаптації до глобальних змін та сучасних викликів. Така політика може поліпшити умови навколишнього середовища, а також здоров'я населення, рівень та якість життя людей, сприяє створенню робочих місць і можливості для бізнесу, стає передумовою сталого розвитку. Прийняті на рівні Верховної ради закони, затверджені Урядом, територіальними громадами нормативно-правові акти та інші управлінські рішення надають пріоритет приватним інвестиціям у зелену інфраструктуру, стимулюючи відповідну активність, особливо на міських територіях-споживачах 80% енергії (тоді як вони продукують лише 60% ресурсів у перерахунку на енергетичні одиниці, отже, мають долучатися до їх відновлення, зокрема через забезпечення зелених зон і громадських місць відпочинку).

Аналіз останніх досліджень. Наразі визначальною вважається роль наукових досліджень, органів влади та громадських організацій, у тому числі міжнародних. Їх сукупний синенергетичний вплив стає каталізатором суспільно-економічних змін та дозволяє досягати безпосередніх соціальних ефектів і вигод внаслідок тісного взаємозв'язку та взаємодії теоретико-прикладних досліджень та практичних перспектив, що спричиняють зміни у суспільстві, вирішуючи соціальні проблеми. Чинникам, що визначають соціально-економічний розвиток територіальних громад та механізмів їх активізації, приділяють увагу фахівці органів державної влади, місцевого самоврядування, широкі кола громадськості, науковці, зокрема З. Варналій, Я. Грицак, О. Єрмаков, Т. Кваша, І. Коломієць, І. Ксьонжик, М. Орлатий, Л. Потравка, О. Рудик, М. Хвесик тощо. Серед зарубіжних вчених питанням регіонального розвитку присвятили свої праці Р. Барро, Т. Бартік, Р. Гілот, Р. Коуза, Р. Лінч, С. Нагель, Р. Солоу, Дж. Хекман та інші. Автори наголошують на фінансовій складовій інвестицій у потенціал громад, дають оцінку ролі ресурсного забезпечення та чинникам соціального розвитку, розкривають

засади європейського та світового досвіду, зокрема з позиції поширення практики децентралізації управління. Сучасні виклики, динамічні зміни світової спільноти, глобалізаційні впливи та потреба врахування локальних пріоритетів та ініціатив визначили актуальність проведеного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є теоретичні та практичні підходи до обґрунтування елементів регіональної еколо-соціально-економічної політики – механізму становлення територіальних громад через практику екологічного розвитку. Досягненню мети сприяло розв’язання таких завдань: 1) дослідити сутність нової екорлого-соціально-економічної концепції розвитку територіальних громад; 2) окреслення складових лінійного та нелінійного розвитку; 3) визначення та оцінка реалізації практики бренд-менеджменту, самозайнятості, підприємництва, у тому числі через розвиток сільського зеленого туризму як складових багатофункціонального розвитку територій.

Виклад основного матеріалу. Одним з перших питань, які постали перед незалежною державою на локальному рівні стало управління відходами та циркулярність соціально-економічних систем територіальних громад. За даними Міжнародної фінансової корпорації [3], внаслідок COVID-19 починаючи з 2020 р. обсяг медичних відходів, що утворюються в усьому світі, збільшився на 40%. Ефективне врегулювання еколого-соціально-економічної ситуації в країні передбачає довгострокові стійкі підходи, заходи поводження з відходами, ефективне реагування на надзвичайні ситуації, зокрема безпечне поводження і видалення біохімічних і медичних відходів, включаючи їх ідентифікацію, зберігання, збір, сортування, обробку та транспортування вторинної сировини, що враховує важливі аспекти захисту і навчання персоналу та дезінфекції відходів [2–8]. Залежність результатів діяльності та ефективності функціонування суб’єктів бізнесу та спроможності територій виявилися залежними від внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку індивіда (рис. 1).

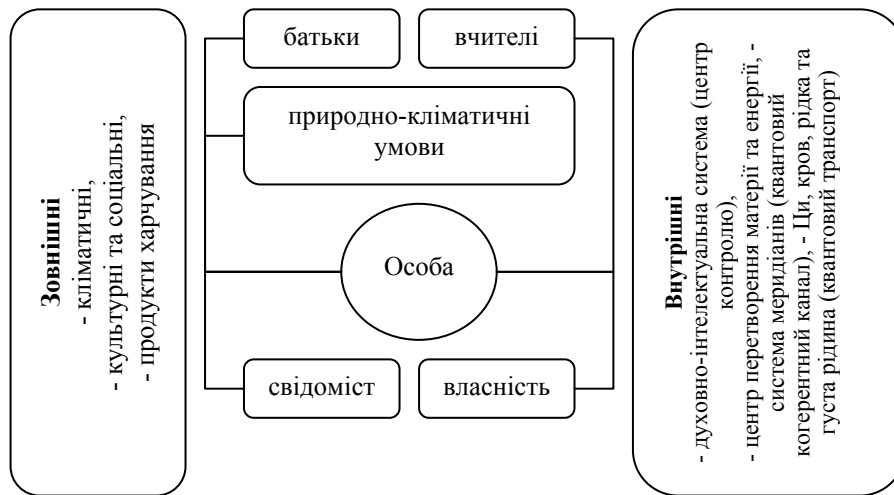

Рис. 1. Механізми впливу на розвиток особистості

Джерело: власні дослідження.

Починаючи з 1970 р. використання ресурсів зросло утричі, якщо темпи споживання зберігатимуться, то у глобальних масштабах до 2060 р. очікується, що видобуток матеріалів перевищить можливості планети. Запобігти цьому покликані стійкі методи поводження з відходами (сортування, переробка). Вони заохочуються у довгостроковій перспективі законодавчими актами, включаючи надання податкових пільг, звільнення від сплати податків тощо. Інтеграція принципів сталого виробництва та споживання, відновлення економічного розвитку передбачає більш ефективне використання ресурсів. Його переваги включають економію витрат, стимулювання економічного зростання, створення робочих місць, запобігання майбутнім економічним кризам, підвищення сталості територіальних громад. Базовим засобом досягнення політики зеленого розвитку є багатооборотність (циркулярність), яка спрямована на регенерацію, відновлення та повторне використання матеріалів з метою сприяння стійкому ефективному управлінню природними ресурсами та нарощуванням потенціалу територіальних громад протягом циклу їх функціонування, включаючи продовження терміну придатності товарів, примноження капіталу території через нарощування потенціалу та забезпечення безвідходності життєдіяльності й господарювання, повторне використання ресурсів, виробництво енергії з відновлюваних джерел, відновлення, ремонт і повторне використання наявних товарів, що призводить до скорочення потреби у нових матеріалах та скорочення відходів на 80–99%, викидів парникових газів – на 79–99% (рис. 2).

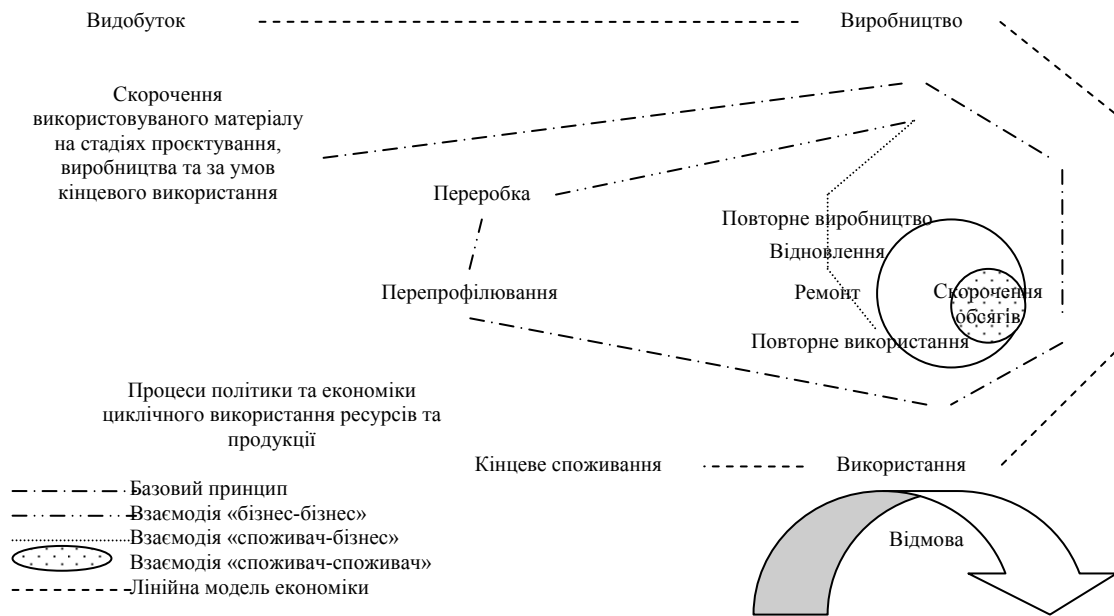

Рис. 2. Нелінійна модель зеленої економіки

Джерело: [2].

На основі програми ООН з циркулярної економіки встановлено, що одним з можливих довгострокових варіантів розв’язання наявних екологічних проблем є прийняття соціумом відповідного підходу «зелених» державних закупівель, за допомогою якого органи влади прагнуть закуповувати товари та послуги з меншим впливом на навколишнє середовище, стимулюючи попит на екологічні інновації та стійкі товари та послуги. Крім того, Уряд України прийняв рішення щодо сталого розвитку, зокрема, з позиції затвердження нормативно-правових актів, розширення участі виробників у цих процесах через покладання на них відповідальності за утилізацію продукції після завершення терміну її використання, стимулюючи запобігання утворенню відходів, заохочуючи екологічно свідоме проєктування продукції через законодавчі стимули, наприклад, податкові пільги, фінансову підтримку досліджень інновації, які призводять до впровадження продовження терміну служби продукції [1–2]. Природний механізм трансформації соціуму у форматі сталого розвитку наразі забезпечується через становлення родових садиб та родових поселень – якісну трансформацію свідомості людини.

Практично це означає скорочення відходів до мінімуму (коли термін експлуатації продукту добігає кінця, те, з чого він виготовлений можливо залишити для використання в економіці – сировину можна продуктивно повторно використовувати знову, створюючи додаткову цінність через безвідходну природовідповідну діяльність). Головною парадигмою сучасного життя має стати принцип матеріальне виробництво на рівні мінімальному та достатньому, такому, що забезпечує постійне духовне зростання. Це стане внеском сучасного соціуму у майбутнє, коли відбудеться відхід від традиційної лінійної економічної моделі, побудованої на алгоритмі «взяти – виготовити – спожити – викинути» (соціум виходить з того, що використовує велику кількість дешевих, легкодоступних матеріалів і енергії) її трансформацію у модель природоцентризму (гармонію Людини та Природи через тісноту зв'язків та розуміння того, що Людина – це частина Природи). Навідміну від традиційної моделі, яка у своїй суті закладає планове застарівання (продукт розробляється таким чином, щоб мати обмежений термін експлуатації та спонукати до повторної покупки, що по суті є споживацьким підходом – «після нас хоч потоп»), модель природоцентризму передбачає постійну еволюцію через нарощування потенціалу території, зростання стійкості та спроможності системи Людина-Природа. Пакет законодавчих пропозицій як на рівні ООН, ЄС, так і на національному рівні, у тому числі схвалений Урядом проекту Закону України «Про Родові садиби та Родові поселення в Україні», спрямовані на те, щоб виробляти продукцію придатну для кліматично нейтральної економіки замкнутого циклу, підвищуючи загальну продуктивність та екологічну стійкість територій. Елементом такої системи є використання відновлюваних джерел енергії [4].

Згідно з глобальним звітом про стан відновлюваних джерел енергії за 2020 р. вони зменшують викиди парникових газів та забруднення повітря, створюють робочі місця, забезпечують енергетичний суверенітет та прискорюють доступ до енергії в країнах, що розвиваються. Вчені довели їх економічну ефективність внаслідок вищої надійності та через формування

специфічного механізму функціонування та ціноутворення. З іншого боку, якщо врахувати такі негативні зовнішні фактори як забруднення повітря, наслідки зміни клімату та транспортні затори справжня вартість викопних видів палива наразі оцінюється на рівні 5,2 трлн доларів США [6]. Зменшення використання викопного палива та пов'язаного з ним забруднення сприятливо вплине на здоров'я людини. Очевидно, що інвестиції у відновлювані джерела енергії мають як середньострокові, так і довгострокові економічні, фінансові та медичні переваги. Їх сьогоднішня рентабельність дає можливість приділяти першочергову увагу екологічно чистим джерелам енергії в пакетах заходів з відновлення економіки й впроваджувати конкурентоспроможні стійкі технології. Це сприятиме більш ефективному з точки зору витрат переходу до створення вуглецево-нейтральних суспільств (іншими словами, до забезпечення вуглецевого сліду з нульовим балансом), а також сприяє досягненню визначального на національному рівні внеску країни у межах Паризької угоди. Курс на «зелене» зростання примножує потенціал з підтримки економічного і соціального розвитку і здатний забезпечити умови, за яких природні активи зможуть і далі надавати матеріальні блага та послуги, від яких значною мірою залежать економіка та добробут людини. Зелена реструктуризація економіки покликана принести безліч позитивних результатів, таких як підвищення продуктивності праці та рівня інновацій, створення нових робочих місць і ринків, а також нові бюджетні надходження.

За зростання стійкості до змін клімату, безпеки водних та енергетичних ресурсів, адекватного функціонування екосистем, тобто за умови досягнення екологічних цілей зеленого зростання, знижується ймовірність різких екологічних змін, здатних викликати економічні та соціальні потрясіння. Щоб забезпечити перехід на новий курс розвитку, як ринкові умови, так і заходи політики повинні стимулювати інноваційну діяльність і приплив інвестицій в методи сталого управління природним капіталом. Партнерство за дії в інтересах «зеленої» економіки (*Partnership for Action on Green Economy, PAGE*) ініційоване ООН щодо вирішення проблем навколишнього середовища

включає діяльність Міжнародної організації праці (МОП), Програму Розвитку ООН з промислового розвитку (ЮНІДО) та навчального і науково-дослідного інституту ООН (ЮНІТАР) у партнерстві з німецьким інститутом розвитку *Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE)*, [2–3]. На міжнародному рівні розглядаються питання стратегічного управління структурними змінами, які враховують як продуктивність виробництва, так і екологічні проблеми. «Зелена» промислова політика як ключова концепція сучасного розвитку світу охоплює ряд заходів, які держави використовують для впливу на економічну структуру країни в процесі досягнення бажаної мети (табл. 1).

Таблиця 1. Зайнятість зелених робочих місць в Європейському Союзі, тисяч

Діяльність	2000 р,	2008 р,	Середній темп зростання, %	2025 р, (прогноз)
Управління відходами	844,8	1466,7	7,1	4583,4
Водопостачання	417,8	703,8	6,7	2199,2
Управління стічними водами	253,6	303,0	2,3	946,7
Перероблені матеріали	229,3	512,3	10,6	1601,1
Інші	129,3	193,9	5,2	605,8
Відновлювані джерела енергії	49,8	167,3	16,4	522,8
Забруднення повітря	22,6	19,1	-2,1	59,6
Біорізноманіття	39,7	49,2	2,7	153,7
Ґрунтові та підземні води	14,9	18,4	2,7	57,5
Шум і вібрація	4,2	7,6	7,7	23,6
Разом	2005,8	3441,1	7,0	10753,4

Джерело: сформовано на основі Ecorys [2].

Подальша політика всеосяжної екологічної трансформації, синергії та потенційних компромісів між соціальними, економічними й екологічними цілями, а також різними політичними підходами і досвід практичної реалізації у широкому спектрі країн дозволяє прискорити «зелену» трансформацію таким чином, щоб гармонізувати соціальні завдання на основі стратегії сталого розвитку на період до 2030 р. Водночас сучасній політиці України притаманне інтенсивне і часто нераціональне використання природного капіталу. Постійна деградація стану навколишнього середовища, в тому числі за рахунок військових дій на території країни, високі рівні викидів, що призводять до зміни клімату, неефективність використання енергії, застарілі та неекономічні

технології виробництва, зростання втрат і дефіциту водних ресурсів, особливо у сфері сільського господарства, а також витрат, пов'язаних з перерахованими проблемами, визначають необхідність більш активних дій у сфері інтеграції природоохоронних заходів в межах секторальної політики. Найважливішим завданням регіонального розвитку та становлення спроможності територіальних громад стає розв'язання проблем, пов'язаних з уразливістю до змін клімату, виснаження водних ресурсів, безпекою харчових продуктів та енергетичною безпекою. Необхідність подальших соціально-економічних перетворень є важливим аргументом на користь здійснення політики зеленого зростання. Позитивна динаміка росту органічного землеробства приносить все більшу частку доходу від сільського господарства, однак, невирішеною залишається проблема використання ресурсів, що часто характеризується як їх нераціональне використання [5].

Сільські райони та віддалені території, де особливо проявляються проблеми бідності, мають поганий доступ до послуг водопостачання, а іноді й енергопостачання. У 2020–2022 рр. у віддалених територіальних громадах залишаються проблеми енергетики та водних ресурсів, що призводить до збоїв їх економіки. У міських агломераціях зростання бюджету домогосподарств витрачається на комунальні платежі, попри порівняно низькі, але постійно висхідні тенденції розміру тарифів на енергоносії, воду та інші послуги. Фінансова стабільність компаній у сфері ЖКГ залишається низькою і вимагає субсидування (в окремі роки субсидії поглинають понад 30% ВВП). Водночас інші економічні та соціальні фактори, такі як, тіньова економіка, відносно невисока продуктивність праці, витік інтелектуального потенціалу, перешкоджають більш стабільному, стійкому та комплексному зростанню, і роблять країну більш вразливою до потрясінь у глобальній економіці. І навіть зростання виробництва енергії з альтернативних джерел є недостатнім. Попри те, що країна є експортером енергоресурсів, вона значною мірою залежить від їх імпорту (до 97% потреб в енергоносіях для промисловості покривається шляхом імпорту) [2]. Тому порядок денний зеленого зростання територіальних

громад тісно пов'язана з проблемами енергобезпеки. Також витратними залишаються всі галузі суспільного сектору: витрати енергії на виробництво в Україні у чотири рази більші, ніж у Китаї (ефективність промислових центрів в країні на 30% нижче, ніж в середньому у світі). Важливо зазначити, що сучасний стан розвитку та події, що розгортаються на теренах України, мали негативний вплив на навколишнє середовище, а в економіці залишили домінування галузей з низьким рівнем додаткової вартості, зокрема у сільському та лісовому господарстві, добувній та важкій промисловості, які є чутливими до зовнішніх потрясінь і коливань попиту. Це викликає незаперечну необхідність пошуку нових шляхів отримання доходів крім експорту ресурсів та їх первинної обробки. Вкрай низька енергоефективність економіки регіонів та окремих територіальних громад призводить до істотних втрат коштів, стійкості та конкурентоспроможності. Тридцять років незалежності України, а також політика децентралізації сприяли тому, що економіка стала більш відкритою, з високим рівнем міжнародної інтеграції товарно-грошових відносин, а також руху капіталу і робочої сили. Проте, вона досі потребує підвищення конкурентоспроможності та орієнтації на майбутні моделі зростання. Тому становлення країни пов'язане з такими елементами господарського механізму як диверсифікація економіки, підвищення ефективності виробництва і зростання конкурентоспроможності продукції на глобальних ринках. Крім того, екологізація економіки може зробити внесок у збереження експортного потенціалу, робочих місць і податкових надходжень. Збільшення енергоефективності економіки України на 1% глобального споживання спроможне скоротити викиди парникових газів на величину річних викидів Великобританія [1–3].

Зважаючи на те, що в основу політики стратегічного планування покладено інструменти бюджетного фінансування, більшої уваги потребує аналітичне забезпечення процесів аналізу проблем і прийняття рішень, системи екологічного моніторингу, впровадження нових ініціатив в таких сферах як ефективність використання ресурсів та споживча політика. Екологічні

міркування наразі все більше інтегруються в стратегії розвитку приватного сектора. Перешкодою у галузі зеленого зростання є обмежена фінансова життєздатність проєктів зеленого зростання через високі відсотки ставок за позиками; відносно низькі ціни та орієнтація на експорт ресурсів; неадекватна плата за забруднення навколишнього середовища або відсутність такої; обмеженість довгострокових інвестицій у зв'язку з недоліками системи управління тощо. Екологічна політика в країні страждає від наявності застарілих нормативних елементів. Недоліки системи обліку цінності природних активів, архаїчні економічні інструменти, недовиконання запланованих робіт, недостатнього фінансування тощо є причиною понаднормових витрат і втрат ресурсів на місцях. Важливими проблемами залишаються нестабільність державних структур з позиції ефективності управління, браку кадрів та низького професіоналізму адміністративного апарату. Помітну роль в екологічній політиці країни продовжує грати міжнародне співробітництво і зовнішня підтримка, в тому числі з найбільш економічно розвиненими країнами, зокрема з боку країн Європи. Навіть привернення уваги до необхідності екологізації економіки країни через обмеженість потенціалу державних органів влади для реалізації цього бачення на практиці і управління реформами має недостатній характер, тому необхідною залишається підтримка проведення екологічних реформ з боку громадськості, підвищення рівня свідомості населення. Одночасно активність громадських організацій та місцевих активістів у питаннях охорони навколишнього середовища на місцевому рівні територіальних громад є велика. Значимим у цьому ключі є внесок громадських організацій населених пунктів.

Відповідно, стимулювання зеленого зростання в країні та регіонах потребуватиме більшої націленості на заходи щодо реалізації еколого-соціально-економічної політики шляхом концентрації зусиль на реформуванні конкретних інструментів та їх поєднань, а також поглиблення роботи в галузевому розрізі. Необхідно забезпечити узгодженість адміністративно-політичних заходів у різних секторах економіки, розробляючи або зміцнюючи

механізми, що дозволяють систематично виявляти і усувати невідповідності, а також розв'язати проблему розпорошеності бюджету та інституційної роз'єднаності. Важливою перешкодою на шляху просування зеленого еколого-соціально-економічного зростання залишається низький інструментальний потенціал природоохоронних органів та їх інституційна нестабільність. Успішність просування концепції зеленого зростання буде значною мірою залежати від підтримки та залучення «неекологічної» спільноти, включаючи органи управління, громадські організації та приватний сектор через прийняття Закону України «Про Родові садиби та Родові поселення в Україні» [7–10].

Таким чином, удосконалення систем адміністрування, включаючи державну службу є передумовою для просування курсу зеленого зростання як на рівні країни, регіону, так і територіальної громади. Для того, щоб прискорити це просування необхідне реформування як загальної, так і екологічної політики в межах локальної та національної стратегій. Ці дії підкріплені набором адекватних інструментів оцінки результативності, стимулюватимуть позитивні зміни на секторальному рівні, що спростять розв'язання міжсекторальних проблем. До міжсекторальних заходів на підтримку зеленого зростання ми відносимо такі як ціноутворення та оподаткування (перехід до зеленого зростання вимагає більш адекватно оцінити природний капітал з позиції його залучення, а також враховувати повну вартість забруднення).

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. Наявність та доступність природних ресурсів для багатьох поколінь мешканців територіальних громад була і буде залишатися у коротко- та середньостроковій перспективі основою їх національного багатства. Панівні моделі господарювання піддають суспільство значному ризику стримування зростання внаслідок використання природного капіталу та підриву цілого спектру економічно важливих екосистемних послуг. Обмеженість або повільна реалізація заходів, спрямованих на збереження природного капіталу, неминуче призведуть до зростання витрат на його заміщення. Щоб уникнути занепаду

сучасного рівня життя, необхідно впроваджувати нові моделі виробництва і споживання, а також принципово інші підходи до визначення поняття «зростання», «розвитку» та вимірювання їх результатів. Перехід до екологічно орієнтованого зростання спроможний підвищити майбутні економічні вигоди і доходи, одержувані від використання природного капіталу.

2. Протягом наступних років інвестиції у відновлення після COVID-19 та наслідків військових дій в Україні зростатимуть, а процес відновлення являє собою не лише серйозний виклик, але й унікальну можливість для подальшого еколого-соціально-економічного та духовного зростання. Політика та закони, які будуть прийняті у цей період, визначатимуть стійкість та конкурентоспроможність національних економік на десятиліття, а уряд, який розробить таку політику матиме значний вплив на процеси трансформації та розвитку національної економіки. Краса і людські цінності, етика та мораль, інтелектуальний розвиток та духовність розглядаються нами як складові «зеленої архітектури» суспільства (сучасний екологічний стиль поєднується з мистецтвом управління, який дозволяє досягти енергоефективності, переосмислити проектування населених пунктів, об'єднати зацікавлені сторони – від студентів, підприємців, архітекторів до інженерів, дизайнерів, будівельних робітників з метою отримання синергетичного ефекту від спільних ідей та зусиль).

3. Важливим пріоритетним напрямом зеленого відновлення є скорочення викидів парникових газів, у тому числі шляхом збільшення використання технічних засобів з нульовим рівнем викидів, підтримка цифровізації та автоматизації у напрямі забезпечення реалізації стійких рішень життєдіяльності та господарювання для населення та бізнесу. Пріоритет зеленої інфраструктури, енергоефективність, багатооборотність, інвестиції в «зелені» робочі місця та інновації спираються на можливості, надані інноваційними та креативними технологіями, здатними допомагати знаходити ефективні рішення на основі використання природних ресурсів, просуваючи верховенство права. Стратегія реновації, орієнтована на підвищення енергоефективності будівель (вдвічі

протягом наступних десяти років) покликана підвищити рівень якості життя людей, скоротити викиди парникових газів, поліпшити повторне використання і переробку матеріалів, забезпечуючи до 2030 р. до 160 тисяч додаткових робочих місць.

4. Впровадження інноваційних технологій доцільно поєднати з підвищенням обізнаності громадськості, формуванням попиту на екологічно чисті харчові продукти, здоровий спосіб життя, фізичне та психологічне здоров'я Людини і Пприроди як механізм прискорення переходу до стійкої політичної, продовольчої, економічної, соціальної системи, орієнтованої на позитивний вплив на навколишнє середовище; відновлення біорізноманіття, зменшення наслідків зміни клімату, забезпечення громадського здоров'я, продовольчу безпеку, доступне харчування; справедливу економічну віддачу, підвищення конкурентоспроможності галузей суспільного сектору. Вказана стратегія сприятиме зниженню надмірної експлуатації природних ресурсів, нераціональному використанню землі, поширенню інвазивних чужорідних видів тощо внаслідок формування нової світоглядної філософії (загальної стратегії економічного зростання на основі ідеї «Родова садиба»).

Література

1. Goncharenko, M., Buluy, O., Plotnikova, M., Shvets, T., Olena, A. Noosphere Education as a System of Environment Personality Development. *Lecture Notes in Networks and System*. 2021, 194 LNNS, pp. 1999–2010.

2. Buluy, O., Plotnikova, M., Prysiazhniuk, O., Ramanauskas, J. Trends of Asymmetries And Imbalances In Rural Development. *Scientific Horizons*. 2020, Vol. 2., pp. 66–74.

3. Khodakovsky, Y., Prysiazhniuk, O., Plotnikova, M., Buluy, O. Innovation And Investment Bases Of Management Decisions In Entrepreneurship. *Scientific Horizons*. 2020, Vol. 8. pp. 21–30.

4. Yakobchuk, V., Khodakovsky, Y., Heimerl, O., Plotnikova, M. Alternative Imperatives Of The Decentralized Societies Activities. *Scientific Horizons*. 2020, Vol. 4. pp. 15–26.

5. Skydan, O., Shvets, T., Plotnikova, M., Kostyuk, L. Development Model Of Territorial Communities Business And Public Administration. *Scientific Horizons*. 2019, Vol. 9, pp. 3–12.

6. Ксьонжик І. В., Потравка Л. О., Замковий В. М. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в Україні в контексті децентралізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/5.pdf

7. Mosienko O. The Enhancement And Performance Analysis Of Human Resources System Of The Agricultural Enterprises In Zhytomyr Region. *Scientific Horizons*. 2019. Vol.12(85). P. 24–32.

8. Овдіюк О. М., Плотнікова М. Ф. Управління якістю управлінських рішень у підприємстві та розвитку територій. *Економіка та суспільство*. 2022. №38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1319/1274>

9. Плотнікова М., Якобчук В., Войтенко А., Ходаківський Є., Яніцька Н. Державне адміністрування надання освітніх послуг в умовах діджиталізації. *Наукові перспективи*. 2022. №4(22). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1462/1460>

10. Присяжнюк, О., Плотнікова, М. Управління якістю життя, стійкістю територій, бізнесу та розвитку туризму в умовах суспільно-економічних викликів. *Економіка та суспільство*. 2023. №47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2043/1972>

References

1. Goncharenko, M., Buluy, O., Plotnikova, M., Shvets, T. and Olena, A. (2021), “Noosphere Education as a System of Environment Personality Development”, *Lecture Notes in Networks and System.*, vol. 194 LNNS, pp. 1999–2010.

2. Buluy, O., Plotnikova, M., Prysiazniuk, O. and Ramanauskas, J. (2020), “Trends of asymmetries and imbalances in rural development”, *Scientific Horizons*, Vol. 2, pp. 66–74.

3. Khodakovsky, Y., Prysiazhniuk, O., Plotnikova, M. and Buluy, O. (2020), “Innovation and investment bases of management decisions in entrepreneurship”, *Scientific Horizons.*, Vol. 8, pp. 21–30.
4. Yakobchuk, V., Khodakovsky, Y., Heimerl, O. and Plotnikova, M. (2020), “Alternative imperatives of the decentralized societies activities”, *Scientific Horizons*, Vol. 4, pp. 15–26.
5. Skydan, O., Shvets, T., Plotnikova, M. and Kostyuk, L. (2019), “Development model of territorial communities business and public administration”, *Scientific Horizons*, Vol. 9, pp. 3–12.
6. Ks'onzhyk, I. V., Potravka, L. O. and Zamkovyj, V. M. (2020), “Socio-economic development of territorial communities in Ukraine in the context of decentralization”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, available at: (Accessed 25 June 2023). http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/5.pdf
7. Mosienko, O. (2019), “The Enhancement And Performance Analysis Of Human Resources System Of The Agricultural Enterprises In Zhytomyr Region”, *Scientific Horizons*, Vol.12(85), pp. 24–32.
8. Ovdiiuk, O. M. and Plotnikova, M. F. (2022), “Q-management of management decisions in entrepreneurship and territorial development”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol.38, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1319/1274> (Accessed 25 June 2023).
9. Plotnikova, M., Yakobchuk, V., Vojtenko, A., Khodakivs'kyj, Ye. and Yanits'ka, N. (2022), “State administration of providing educational services in the context of digitalization”, *Naukovi perspektyvy*, vol.4(22), available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1462/1460> (Accessed 25 June 2023).
10. Prysiazhniuk, O. and Plotnikova, M. (2023), “Management of the quality of life, sustainability of territories, business and tourism development under the conditions of socio-economic challenges”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol.47₂, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2043/1972> (Accessed 25 June 2023).

Стаття надійшла до редакції 10.07.2023 р.